



Tampereen ammatillinen
opettajakorkeakoulu

Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Vapaasti valittavat opinnot – Kehittämishanke tarjottavista
opinnoista
Kokemäenjokilaakson
ammattiopiston matkailu-, ravitsemis-, ja talousosastolla

Sari Syrjälä

2008

Syrjälä, Sari

Vapaasti valittavat opinnot – Kehittämishanke tarjottavista opinnoista Kokemäenjokilaakson ammattiopiston matkailu-, ravitsemis-, ja talousosastolla
20 sivua + 1 liite

Opettajan koulutuksen kehittämishanke
Tampereen ammatillinen opettajakorkeakoulu
Ryhmän opettaja Henna Heinilä
Marraskuu 2008
Asiasanat

Konstruktivismi, pragmatismi, tekemällä oppiminen

TIIVISTELMÄ

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena on suunnitella Kokemäenjokilaakson ammattiopiston matkailu-, ravitsemis- ja talousosastolle vapaasti valittavia opintokokonaisuuksia. Tarkoituksena on saada sellaisia opintoja, joita voidaan toteuttaa ja muokata tulevaisuudessa tarjottaviksi joka vuosi vapaasti valittaviksi opinnoiksi. Tavoitteena on kehittää tekemällä oppimisen näkökulmasta ja erilaisissa oppimisympäristöissä suoritettavia opintokokonaisuuksia.

Hanke sai alkunsa oppilaitoksen tarpeesta saada vapaasti valittavat opinnot Kokemäenjokilaakson ammattiopiston matkailu-, ravitsemis-, ja talousosastolle opetussuunnitelmien liitteeksi. Hankkeen tarkoituksena on kehittää koulutuksen järjestäjän alakohtaiseen opetussuunnitelmaan kirjattu vapaasti valittavien opintojen tarjotin, josta opiskelijat voivat valita itselleen sopivimmat opintokokonaisuudet. Kehittämishankkeessa kirjattiin opintojen laajuus, tavoitteet, keskeinen sisältö, toteutustapa ja arviointi Kokemäenjokilaakson ammattiopiston kirjallisten ohjeiden mukaan.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
1 KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITE	5
2 VAPAASTI VALITTAVIEN OPINTOJEN MERKITYS AMMATILLISEN PERUSTUTKINNON RAKENTEeseen	6
3 VAPAASTI VALITTAVIEN OPINTOJEN KEHITTÄMISTÄ OHJAAVA OPPIMISKÄSITYS	7
3.1 Tekemällä oppimisen näkökulma ja pragmatismi.....	8
3.2 Opiskeluympäristö.....	9
3.3 Palaute ja arviointi vapaasti valittavissa opintokokonaisuuksissa.....	11
4 EHDOTUS VAPAASTI VALITTAVIKSI OPINNOIKSI	12
5 VAPAASTI VALITTAVIEN OPINTOJEN TOTEUTUNEET OPINTOJAKSOT	14
6 KYSELYN TULOKSET	15
7 POHDINTA	18
LÄHTEET	20

LIITEET

LIITE 1: Vapaasti valittavia opintoja suorittaneiden opiskelijoiden palautelomake

JOHDANTO

Tämä kehittämishanke sai alkunsa Kokemäenjokilaakson ammattiopiston matkailu-, ravitsemis- ja talousosaston tarpeesta kehittää vapaasti valittavien opintojen tarjontansa. Matkailu-, ravitsemis-, ja talousosastolla suoritetaan matkailu- ja cateringalan perustutkintoa. Näistä tutkinnoista valmistuvat opiskelijat ovat matkailupalvelujen tuottajia tai suurtaloukokkeja. Molempien koulutusalojen opiskelijoille tarjotaan oppilaitoksessa samoja vapaasti valittavia opintokokonaisuuksia. Keskustelut osastonjohtaja Maija-Leena Mäkisen ja osaston muiden opettajien kanssa olivat pohjana suunnitelmalle, jossa opintokokonaisuuksien tulisi olla mahdollisimman paljon tekemällä oppimista ja erilaisissa oppimisympäristöissä toteutettavia opintokokonaisuuksia.

Näiden keskustelujen ja oman kiinnostukseni perusteella valitsin suunnitteluni pohjaksi tekemällä oppimisen näkökulman, learning by doing. Tämän jälkeen oli tärkeää selvittää matkailu-, ravitsemis-, ja talousalan osaston opettajien vahvuudet ja osaaminen. Tämä siksi, että vapaasti valittavien opintojen suunnitelmassa voisi huomioida oman osaston opetusresurssit, ja että osaston mahdolliset käyttämättömät resurssit saataisiin käyttöön.

Hankkeen suunnitteluvaiheessa kävin keskustelua aikaisemmin tarjotuista vapaasti valittavista opinnoista kollegoiden kanssa. Keskusteluissa kävi ilmi, että mitään vakituisesti tarjottavia opintoja vapaasti valittavien tarjottimella ei aikaisemmin ole ollut, vaan opinnot on aina keväisin räätälöity kulloisenkin tarpeen mukaan. Aikaisemmin opiskelijoille on tarjottu vapaasti valittaviksi opintokokonaisuuksiksi esimerkiksi jonkin verran vieraita kieliä sekä Satakunnan historiaa ja myyjäkoulutusta. Näitä edellä mainittuja opintokokonaisuuksia on suoritettu oppilaitoksen ulkopuolella, kansalaisopistossa tai lukiossa. Tämä on ollut toimiva ratkaisu, mutta kehittämishankkeella haluttiin antaa opiskelijoille mahdollisuus valita vapaasti valittavia opintoja myös omassa oppilaitoksessa.

Opettajakollegoiden ja opiskelijoiden kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen oli selvää, että vapaasti valittaviin opintoihin pitäisi saada jotakin uutta tarjottavaa. Tältä pohjalta lähdin tekemään kehittämishankettani.

1 KEHITTÄMISHANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITE

Aloitin vapaasti valittavien opintojen suunnittelun Kokemäenjokilaakson ammattiopiston matkailu-, ravitsemus- ja talousosastolle tammikuussa 2008. Valitsin suunnitteluni pohjaksi tekemällä oppimisen näkökulman ja opintojen toteuttamisen avoimessa oppimisympäristössä. Päädyin tähän näkökulmaan kollegoiden ja opiskelijoiden kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Tavoitteena oli löytää mahdollisimman käytännönläheisiä opintokokonaisuuksia, jotka parhaiten palvelisivat vapaasti valittavien opintojen tarkoitusta. Käytännönläheinen oppiminen tuli esiin erityisesti opiskelijoiden kanssa käymissä keskusteluissa. Heidän mielestään jokin täysin erilainen oppimisympäristö ja tekeminen käytännössä olisivat parhaita menetelmiä oppia uusia asioita. Opiskelijoiden puheissa tuli usein esille kädentaidot, joita olisi sekä matkailualalla että cateringalalla hyvä osata.

Aloitin hankkeen tekemisen keskustelemalla kollegoiden kanssa siitä, mitä opintoja vapaasti valittavissa opinnoissa oli aikaisemmin opiskelijoille tarjottu. Pidin sekä opettajien että opiskelijoiden kanssa käymistäni keskusteluista päiväkirjaa, jonka muistiinpanojen pohjalta palautin mieleeni keskustelut kehittämishankkeen tekemistä ja tätä raporttia varten.

Aiemmin tarjotuista vapaasti valittavista opinnoista suurin osa oli tarjottu kansalaisopistossa ja oppilaitoksen ulkopuolella. Tämä hanke oli tarpeellinen, koska opiskelijoille haluttiin antaa enemmän vaihtoehtoja omassa oppilaitoksessa vapaasti valittavien opintojen suorittamiseen. Mahdollisuudet aikaisemmin tarjottujen opintokokonaisuuksien suorittamiseen säilyvät jatkossakin tämän kehittämishankkeen pohjalta tehtyjen opintokokonaisuuksien rinnalla. Työn tavoitteena oli saada sellaisia opintokokonaisuuksia, joita voitaisiin tulevaisuudessa pysyvästi tarjota opiskelijoille Kokemäenjokilaakson ammattiopiston matkailu-, ravitsemus- ja talousosastolla.

2 VAPAASTI VALITTAVIEN OPINTOJEN MERKITYS AMMATILLISEN PERUSTUTKINNON RAKENTEeseen

Ammatilliset perustutkinnot sisältävät yhteensä 120 opintoviikkoa, mikä tarkoittaa 4800 tuntia opiskelua eli noin 3 vuoden koulutusta. Koulutuksen pituus voi vaihdella ja siihen vaikuttaa mahdollisesti aikaisemmin suoritettut opinnot, työkokemus ja opintojen eteneminen.

Yhden opintoviikon pituus on 40 tuntia. Ammatilliseen perustutkintoon sisältyy työssäoppimista vähintään 20 opintoviikkoa, jolloin opiskelu tapahtuu aidossa työelämän tilanteessa työpaikalla. Yhteisiä opintoja on 20 opintoviikkoa, joissa opiskellaan mm. vieraita kieliä, liikuntaa, äidinkieltä ja matematiikkaa. Ammatillisista opinnoista vapaasti valittavien opintojen osuus on 10 opintoviikkoa.

(<http://www.satakola.fi/> 14.10.2008)

Vapaasti valittavat opinnot voivat olla joko ammatillisia, lukio- tai yhteisiä opintoja, jotka opiskelija valitsee oman mielenkiintonsa mukaan. Vapaasti valittavia opintoja tulee sisällyttää ammatilliseen perustutkintoon 10 opintoviikkoa, mikä vastaa noin 400 tuntia oppimista verkossa, lähiopetuksessa, kotitehtävillä, työssäoppimassa tai harrastuksissa. Vapaasti valittavat opinnot opiskelija voi valita omasta tai jostakin muusta oppilaitoksesta. Näiden opintojen avulla voidaan täydentää ammatillisia opintoja tai parantaa jatko-opintomahdollisuuksia, esimerkiksi lisäämällä kieliopintoja yhteisistä opinnoista. Vapaasti valittavat opinnot voivat liittyä myös omiin harrastuksiin. (www.ammatillinenkoulutus.com 10.6.2008)

Opetushallituksen matkailualan ja cateringalan perustutkinnon opetussuunnitelman mukaan vapaasti valittavat opinnot voivat olla oman koulutusalan tai muiden alojen ammatillisia tai yhteisiä opintoja, jatko-opintoihin tai ylioppilastutkinnon suorittamiseen valmentavia opintoja, työkokemusta tai ohjattuja harrastuksia, jotka tukevat koulutuksen yleisiä ja ammatillisia tavoitteita sekä opiskelijan persoonallisuuden kasvua. (<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/matkailu.pdf>)

3 VAPAASTI VALITTAVIEN OPINTOJEN KEHITTÄMISTÄ OHJAAVA OPPIMISKÄSITYS

Valitsin kehittämishankkeen suunnittelun pohjaksi konstruktivistisen oppimiskäsityksen, jossa tavoitteena on opiskelijan yksilöllisen tiedon rakentamisprosessi. Tiedon rakentamisessa hyödynnetään opiskelijan valmiuksia hänen aikaisemmista tiedoistaan tai mitä hän jo tietää tai luulee asiasta. Pedagogiikassa konstruktivismi merkitsee, että opiskelija on itseohjautuva ja tavoitteellinen toimija. Hän osaa tiedostaa, ymmärtää ja arvioida omia kokemuksiaan. (Tynjälä P. 1999,61).

Konstruktiivinen oppimiskäsitys korostaa, että opiskelijat oppivat asioita yksilöinä. Tietoa eli opittavaa asiaa rakennetaan tiedonkäsittelytaitojen sekä niitä ohjaavien metakognitiivisten taitojen pohjalta. Oppimiskäsityksen yksi keskeinen asia on kuitenkin sosiaalinen vuorovaikutus, jota voidaan hyödyntää omassa oppimisprosessissa. (<http://wwwedu.oulu.fi/okl/lo/kt2/wkonstr.htm>)

Konstruktiivisessa oppimiskäsityksessä opettajan rooli on olla kannustava ja hänen tulee tukea opiskelijaa aktiiviseen ajatteluun ja toimintaan. Opettaja ei siirrä tietoa opiskelijoille, vaan hän on opiskelijoiden kanssa tasavertainen neuvottelija ja keskustelija. Oppimateriaalit opiskelija valitsee joko opettajan valmistamasta materiaalista tai etsii materiaalin itse ja tuottaa omaa. Oppimistehtävissä korostuu opiskelijan omiin kokemuksiin rakentuva tieto. (<http://wwwedu.oulu.fi/okl/lo/kt2/wkonstr.htm>)

Valitsin tämän oppimiskäsityksen työni pohjaksi, koska konstruktivistisessa koulutusprosessissa opetussuunnitelmaan kirjataan vain keskeiset tavoitteet ja ideat, jotka mahdollistavat koulutuksen antaman kokonaisosaamisen. Tämä oppimiskäsitys antaa mahdollisuuden tekemällä oppimiseen eikä se ole tiukasti sidottu opetussuunnitelmaan eikä oppimisympäristöön. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan hyvän opettajuuden edellytys on luoda oppimisympäristöjä, jotka herättävät oppijoissa kysymyksiä ja auttaa niiden vastauksissa opiskelijaa ymmärtämään sen mihin niillä pyritään. (Rauste-von Wright M. 1997, 19)

3.1 Tekemällä oppimisen näkökulma ja pragmatismi

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen lisäksi oli tärkeää miettiä miten opintojaksot toteutettaisiin. Tälle valinnalle pohjan antoivat keskustelut sekä opiskelijoiden että opettajakollegoiden kanssa. Molempien osapuolten mielestä oppiminen olisi mielekkäintä tekemällä oppimisen näkökulmasta. Halusin huomioida suunnittelussani myös opiskelijoiden mielipiteitä. Opiskelijoita on hyvä rohkaista kypsyytensä ja kokemuksensa asettamissa rajoissa suunnittelemaan omaa opetustaan (Kansanen P & Uusikylä K.1981, 115 -116).

Laajensin vapaasti valittavien opintojen suunnittelua ohjaavaa oppimiskäsitystä, josta voidaan käyttää nimitystä pragmaattinen konstruktivismi. Tämän oppimiskäsityksen edelläkävijä oli Yhdysvaltalainen kasvatuspsykologi John Dewey (1859- 1952). John Dewey oli uudistaja, joka kehitti länsimaiseen koululaitokseen opetusmetodiksi, learning by doing, eli tekemällä oppimisen.

John Deweyn mielestä oppiminen ymmärretään ihmisessä tapahtuvana muutoksena, joka lisää hänen valmiuksiaan toimia erilaisissa tilanteissa. Deweyn mukaan oppiminen edellyttää aina ”ulkoista” tekemistä ja vuorovaikutusta ympäristön kanssa. Hänen mukaansa oppimista tapahtuu aina, kun ihminen tekee jotakin ja tekevän ihmisen ja ympäristön vuorovaikutus muuttaa ympäristöä. Tämä vaikuttaa kaikkeen ihmisen myöhempään toimintaan. (Kivinen O & Ristelä P. 2001, 157)

Pragmatismien mukaan kaikki tieto on eräänlaisia taitoja tai ainakin se edellyttää monenlaisia käytännöllisiä taitoja. Myös John Deweyn mukaan tieto on taitavaa toimintaa käytännössä, ongelmatilanteita selvittellen ja tiettyä päämäärää tavoitellen, eikä vain ikuisten tosiseikkojen passiivista katselemista. Hänen mukaansa tiedollinenkin oppiminen on taitavan tekemisen oppimista ja tekemällä oppimista eli learning by doing. Tekemällä oppiminen on erinomainen kiteytys pragmatismien painottamalle tiedon ja toiminnan yhteensovittamiselle. (Kotila H. Mutanen A & Volanen M. 2007, 152- 153)

Ammattiin oppimisen painopiste on käytännön työn tekemisessä. Oppilaitoksessa opitaan asioiden perusteet, joita sitten sovelletaan käytännön työssä.

Tehokkaimmin opimme case - perusteisesti, kun meillä on käytännön ongelma, joka on ratkaistava. Kuitenkin tietyt perustaidot, esimerkiksi matemaattiset perustaidot, on opittava ennen kuin caseja voidaan tehdä. (Salakari H. 2007, 189) Tässä kehittämishankkeessa suunnitelluissa vapaasti valittavissa opinnoissa on tarkoituksena tehdä erilaisia projekteja ja ratkaista käytännön ongelmia case - perusteisesti. Kun joudumme ratkaisemaan jonkin käytännön ongelman, emme voi välttyä oppimiselta.

Tällaisissa käytännön taitojen opetuksessa, joita vapaasti valittavat opinnot hyvin vahvasti ovat, korostuu tekemällä oppiminen, learning by doing. Tekemällä oppimista kuvataan oppimisen teorialla case-based reasoning, joka kuvaa sitä miten sovellamme jo aikaisemmin opittua ja kokemiamme tapauksia uusiin tilanteisiin. Eri-tyyppisen merkityksellistä on se miten opetustilanteessa opittuja asioita osataan käyttää käytännön työssä ja aidossa toimintaympäristössä. (Salakari H. 2007, 186–187)

3.2 Opiskeluympäristö

Tässä kehittämishankkeessa erityisen tärkeäksi osaksi nousi tekemällä oppimisen lisäksi hyvä opiskeluympäristö. Opiskeluympäristö on kokonaisvaltainen toimintaympäristö, joka muodostuu monista eri osista: ympäristöstä, oppijoista, opettajista, erilaisista oppimisenäkemyksistä, erilaisista toimintamuodoista, oppimislähteistä ja välineistä sekä tavoista käyttää näitä. Opiskeluympäristö on siis paljon muutakin kuin fyysinen tila, jossa opiskelu tapahtuu. Todellisuudessa oppimiseen liittyy hyvin paljon muitakin kontekstuaalisia asioita, kuten esim. tunteisiin, asenteisiin ja oppimisilmapiiriin liittyviä tekijöitä.

(<http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/oppymp.htm>)

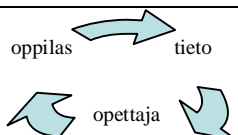
Halusin antaa kehittämishankkeessani tilaa avoimelle opiskeluympäristölle, jossa opiskelijalla on mahdollisuus konstruktivistisen oppimiskäsityksen korostamaan vuorovaikutukseen ja työskentelyn vaatimaan liikkumiseen sekä kommunikointiin muiden opiskelijoiden kanssa.

Vapaasti valittavat opinnot suoritetaan pääsääntöisesti kolmannen vuoden kevätlukaudella, jolloin opiskelijat ovat jo kypsempinä ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. He ovat oma-aloitteisia ja ymmärtävät oppimiensa asioiden merkityksen työelämässä.

Avoin opiskeluympäristö edellyttää tiettyjä pelisääntöjä, jotka opettaja on tehnyt tiettäväksi ennen opintojen alkua. Avoimessa opiskeluympäristössä (Taulukko 1) opettajan ja opiskelijan suhde on tasa-arvoisempi ja läheisempi kuin perinteisessä opiskeluympäristössä. Opettajan on joskus asetettava opiskelijoidensa rinnalle oppijaksi, eikä aina voi tietää saadaanko asiasta tietoa ja onnistuuko jokin hanke varmasti. (Uusikylä. K & Atjonen. P. 2000, 132 – 139)

Taulukko 1 avoimen ja perinteisen opiskeluympäristön eroavaisuudet (Uusikylä ja Atjonen, 2000, 139)

Taulukko 1

opetustilanteen elementti	Avoin opetus ja oppiminen	Perinteinen opetus ja oppiminen
oppilaan rooli	Itsenäinen, joustava	Passiivinen, vastaanottava
opettajan rooli	neuvova, ohjaava	dominoiva, opettava
oppimistavoitteet	oppilas valitsee	opettaja ja opetussuunnitelma määräävät
opetustavoitteiden kohderyhmä	yksityinen oppilas	koko opetusryhmä
ajankäyttö	joustava	oppitunneiksi jaettu
opiskeluvauhti	oppilaan määräämä	opettajan määräämä
oppimisen painopiste	prosessi	produkti
arviointi	jatkuvaa, yksilöllistä, monipuolista	useita kertoja vuodessa, kokeet, kognitiivista
oppilaiden välinen vuorovaikutus	vapaata	rajoitettua
koulutusmalli		tieto -> opetussuunnitelma -> opettaja -> oppilas

Taulukko 1 osoittaa, miten avoin ja perinteinen oppimisympäristö eroavat toisistaan.

Avoin oppimisympäristö on opiskelijälähtöisempi ja joustavampi kuin perinteinen oppimisympäristö. Perinteisessä oppimisympäristössä oppilaiden välinen vuorovaikutus on rajoitettua, mutta avoimessa oppimisympäristössä vuorovaikutus on vapaampaa.

Avoimessa opiskeluympäristössä on haluttu tinkiä opettajan, opetussuunnitelman ja lukujärjestyksen määräysvallasta demokraattisemman ja oppilaskeskeisemmän pedagogiikan hyväksi (Uusikylä ja Atjonen, 2000, 139).

Tällainen avoin opiskeluympäristö sopii mielestäni hyvin vapaasti valittavien opintojen suorittamiseen, koska siinä opiskelijat nähdään järkevinä, tuntevina, fyysisinä ja sosiaalisina olentoina, joiden kaikille olemuspuolille koulukasvatuksen tulee sallia ilmenemisen ja kehittymisen mahdollisuudet (Uusikylä ja Atjonen, 2000, 138).

Tämä antaa esimerkiksi luoville ja ideoiville opiskelijoille mahdollisuuden toteuttaa omia vahvuuksiaan. Tässä opiskeluympäristössä toteutuu vapaasti valittavien opintojen tarkoitus eli opiskelijan ammatillinen ja persoonallinen kasvu.

3.3 Palaute ja arviointi vapaasti valittavissa opintokokonaisuuksissa

Palaute ja arviointi konstruktivistisessä oppimiskäsityksessä on joustavaa ja monipuolista. Siinä sekä ohjaaja että opiskelija osallistuvat arviointiin ja palautteen antamiseen.

(http://verkkoluotsi.chydenius.fi/salatutsivut/pedagoginen/oppimiskasitykset/sosio_konstruktiivinen.html, 16.6.2008)

Tähän suunnittelemani vapaasti valittavien opintokokonaisuuksien arviointiin valittiin hyväksyty / hylätty – arviointiperiaate. Arviointiin vaikuttaa läsnäolo eli luvattomia poissaoloja ei opintojaksosta saanut olla. Poissaolojen lisäksi arviointiin vaikuttaa aktiivisuus sekä annettujen tehtävien suorittaminen. Vapaasti valittavien opintojen tietojen ja taitojen mittaamista ei haluttu arvioida arviointiasteikolla tyydyttävä, hyvä, kiitettävä, vaan vapaasti valittavat opinnot näkyvät opintokortissa suorituserkintänä hyväksyty tai hylätty.

Keskusteluissa osastonjohtaja Maija-Leena Mäkisen kanssa todettiin, että arvioinnissa hyväksytyt / hylätyt on riittävä mittamaan opintojakson suorittamista, koska vapaasti valittavat opinnot on mahdollista suorittaa esimerkiksi ohjatuissa harrastuksissa, jolloin opinnot merkitään suoritetuksi, eikä tällöin arviointia tapahdu. (Uusikylä K & Atjonen P. 2000, 166).

Valtakunnallinen catering- ja matkailualan opetussuunnitelma antaa koulutuksen järjestäjille melko vapaat kädet toteuttaa vapaasti valittavia opintoja ja niiden arviointeja. ”Opetussuunnitelma on taiteilijalle tehty tilaus, ja opetus on itse taideteoksen luomista: opettaja on taiteilija.” (Uusikylä K & Atjonen P. 2000, 47)

4 EHDOTUS VAPAASTI VALITTAVIKSI OPINNOIKSI

Lähdin suunnittelemaan vapaasti valittavien opintojen tarjonnasta monipuolisia ja käytännönläheisiä opintokokonaisuuksia. Ajatuksena oli saada tekemällä oppiminen vapaasti valittaviin opintoihin. Keskustelin osastonjohtaja Maija-Leena Mäkisen kanssa näistä opinnoista, joista hänenkin mielestään olisi hyvä saada monipuolinen tarjonta tekemällä oppimisen näkökulmasta.

Suunnittelussa oli tärkeää huomioida se, että valintoja vapaasti valittavista opinnoista tekivät sekä matkailu- että cateringalan opiskelijat. Molempien alojen opiskelijoiden pitäisi saada valita omaa ammatillista kasvua ja persoonallisuuden kehitystä tukevia opintoja.

Keskustelimme yhdessä osastonjohtaja Maija-Leena Mäkisen kanssa opintoihin tarvittavista resursseista. Opettajien vahvuuksien ja osaamisalueiden selvittäminen oli tärkeää tällaisessa kehittämishankkeessa. Näin saataisiin selville, mitä opintoja voitaisiin tarjota omasta oppilaitoksesta. Opettajien tuntikehykset olivat toinen tärkeä huomioitava asia tässä hankkeessa. Opintoihin piti löytää sellaisia opintokokonaisuuksia, joihin voitiin kevään tuntikehyksen raameissa valita tämän alueen osaamista omasta oppilaitoksesta. Tuntikehyks on se kokonaistuntimäärä, joka koulutuksen järjestäjälle on annettu ja siitä jaetaan viikkotunnit jokaiselle opettajalle. Tuntike-

hykseen vaikuttavat opiskelijamäärä ja koulutaso, perusopetuksessa on eri tuntimäärä kuin toisen asteen koulutuksessa.

(http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattillinen_koulutus/ammattiopistot) (viitattu 16.10.2008)

Näiden keskustelujen, keskustelupäiväkirjan ja suunnitelman pohjalta tein osastonjohtaja Maija-Leena Mäkiselle ehdotuksen vapaasti valittavista opinnoista. Lähetin ehdotukseni tavoitteineen, sisältöineen ja arviointiperusteineen sekä osastonjohtaja Mäkiselle että opettajakollega Eija Lempiselle ja pyysin heiltä kommentteja ehdotukseen. Tarjottaviin opintoihin ja niiden sisältöihin tehtiin yhdessä osastonjohtajan kanssa vielä muutamia tarkennuksia.

Ehdotus vapaasti valittavista opinnoista matkailu-, ravitsemis-, ja talousosastolle:

- Anniskelupassi, 1 ov
- Businessetiketti, 2 ov
- Digikuvankäsittely, 1 ov
- Juhlaleivonta 4 ov
- Kokous- ja kongressipalvelut, 1 ov
- Kulttuurimatkailu, 2 ov
- Luontoruokakurssi, 3 ov
- Matkailuespanja, 1 ov
- Projektityö, 2 ov
- Savityökurssi, 1 ov
- Tarjoiluoppi ja teemat, 2 ov
- Työn hakeminen, 1 ov
- Värit ruuanvalmistuksessa 3 ov

Tästä vapaasti valittavien opintojen tarjonnasta opiskelijat saivat valita mieleisensä opintokokonaisuudet. Käytännössä valinnat tehtiin ryhmässä, koska opiskelijoiden määrä oli vähäinen eikä näitä opintoja resurssien puuttuessa voitu tarjota vain muutamalle opiskelijalle. Valinnan tekivät sekä matkailu- että cateringalanopiskelijat. Tämän vuoksi oli tärkeää saada ”täsmäopintoja” molempien koulutusalojen opiskelijoille.

Molemmissa opiskelijaryhmissä oli jo aikaisemmin harrastusten tai muiden opintojen kautta vapaasti valittavia opintoja suorittaneita, joten ryhmät olisivat jo muutenkin pieniä.

Näiden keväällä 2008 suoritettujen vapaasti valittavien opintojen aikana tein opiskelijoille kyselyn siitä, miten he kokivat vapaasti valittavien opintojen tarjonnan onnistuneen.

5 VAPAASTI VALITTAVIEN OPINTOJEN TOTEUTUNEET OPINTOJAKSOT

Näistä kolmestatoista tarjotusta opintokokonaisuudesta toteutui ainoastaan seitsemän: anniskelupassi 1ov, tarjoiluoppi- ja teemat 2ov, matkailuespanja 1ov, luontoruoka 3ov, businessetiketti 2ov, juhlaleivonta 4ov sekä värit ruuanvalmistuksessa 3ov. Näiden toteutuneiden opintojaksojen osaltakin jouduttiin vielä keskustelemaan ja tekemään kompromisseja, että saatiin kaikille sopivat opinnot toteutettua.

Cateringalanopiskelijat valitsivat näistä opintokokonaisuuksista anniskelupassin, luontoruoan, juhlaleivonnan ja värit ruuanvalmistuksessa. Matkailualanopiskelijat sen sijaan valitsivat anniskelupassin, tarjoiluopin- ja teemat, matkailuespanjan ja luontoruoan.

Tarjoiluoppi- ja teemat opintokokonaisuus toteutettiin käytännön työssä aidossa työympäristössä. Esimerkiksi luontoruoka opintojakso toteutettiin aidossa ympäristössä eli metsässä, jossa ruoka valmistettiin ryhmälle, erityisruokavaliot huomioiden. Opintojaksojen aikana käydyissä keskusteluissa opiskelijat antoivat positiivista palautetta näiden kahden opintojakson toteutusta erilaisessa opiskeluympäristössä, oppilaitoksen ulkopuolella.

Osa opiskelijoista oli jo aikaisemmin suorittanut vapaasti valittaviin opintoihin soveltuvia opintoja, joten tämän vuoksi opiskelijamäärä oli keväällä vähäinen ja toteutettavista opintojaksoista jouduttiin neuvottelemaan. Oppilaitoksella ei ollut resursseja järjestää jokaista vapaasti valittavien tarjottimella ollutta opintokokonaisuutta.

Tästä syystä opiskelijoiden valinnan mahdollisuus jäi vähäiseksi, mikä kävi ilmi kyselyni vastauksista.

Toukokuun alussa 2008 tein opiskelijoille kyselyn vapaasti valittavien opintojen tarjonnan onnistumisesta. Valitsin ajankohdan tarkoituksella myöhäiselle keväälle, siksi, että opiskelijat olisivat olleet opinnoissa jo jonkin aikaa ja pystyneet tekemään valinnoistaan jonkinlaisen arvion.

6 KYSELYN TULOKSET

Tein vapaasti valittavien opintojen suunnittelun onnistumisesta kyselyn opintoja valinneille opiskelijoille. Tiedonkeruumenetelmäksi valitsin kyselylomakkeen (liite 1). Opiskelijat saivat vastata lomakkeeseen, jossa oli viisi strukturoitua kysymystä ja yksi avoin kysymys heidän valitsemistaan opinnoista. Vastajiksi valitsin kaikki matkailu-, ravitsemis-, ja talousosastolla vapaasti valittavia opintoja keväällä 2008 suorittavat opiskelijat. Jaoin kyselylomakkeet opiskelijoille ja pyysin heitä palauttamaan lomakkeet ryhmäohjaajalle, joka palauttaisi vastauslomakkeet minulle. Vastauksia kyselyyni sain 14 takaisin seitsemästätoista kyselylomakkeesta.

Tämän kyselyn tarkoituksena oli saada palaute opiskelijoilta vapaasti valittavien opintokokonaisuuksien tarjonnan onnistumisesta. Suurin osa vastaajista oli tyytyväisiä vapaasti valittavien opintojen valikoimaan. Osa opiskelijoista koki vähäisen valinnan mahdollisuuden ongelmallisena, koska opintokokonaisuudet valittiin ryhmässä. Keskusteluissa opiskelijoiden kanssa kävi ilmi, että opiskeluympäristöllä oli suuri merkitys oppimisessa. Aidossa ympäristössä toteutettu luontoruoka opintokokonaisuus sai erityisesti kiitosta hyvästä toteutuksesta.

Tässä työssä käytän johtopäätöksissäni ja pohdinnassani ainoastaan kyselyssä avoimeen kysymykseen saamiani vastauksia. Jätän tästä työstä pois ne kysymykset, joihin opiskelijat saivat rastittaa vastauksensa, koska näiden kysymysten asettelu ei vastaa niihin kysymyksiin, joita tämä työ käsittelee. Avoimella kysymyksellä haettiin vastausta opiskelijoiden tyytyväisyyteen vapaasti valittavia opintoja kohtaan.

Opiskelijat saivat kyselylomakkeen viimeisessä kysymyksessä kertoa mielipiteensä sanallisesti valittavien opintojen tarjonnasta ja antaa risut ja ruusut valikoiman laati-
jalle. Vastauksista käy hyvin ilmi, että opintoja ei voinut valita vapaasti ja tämä ai-
heutti ristiriitaa vastaajissa.

*”Risuja kuitenkin siitä, ettei aineita saanut itse valita, eikä niitä liiemmin ”mainos-
teta” ja kerrota mitä niissä tehdään.”*

”Ei voi sanoa vapaasti valittaviksi.”

*”Itse ei valittu muuta kuin espanja, kaikki muut annettiin. Olisin halunnut kieliä se-
kä muita vaihtoehtoja enemmän.”*

*”Emme saaneet valita itse, aineet valittiin valmiiksi. Enemmän kieliä (Saksa, Eesti,
Venäjä). Jotkin tietokonekurssit olisivat olleet hyödyllisiä.”*

”Kursseja ei voi sanoa vapaasti valittaviksi”

Vastauksista käy myös ilmi, että opintojen päätyminen oli jo ajatuksissa, eikä opin-
toihin keskittyminen ollut enää täysin sataprosenttista. Motivaatio opiskeluun oli jo
heikentynyt opintojen päättymisen lähestyessä.

*”Kieliä ei varmaan olisi kannattanut aloittaa opiskelemaan, koska aika on niin ly-
hyt.”*

Osassa vastauksista ajateltiin jo tulevaisuutta ja opintojen hyödyntämistä käytännön
työssä ja tulevassa ammatissa. Näissä vastauksissa oli mielestäni vapaasti valittavien
opintojen tavoite ymmärretty eli ammatillisten opintojen täydentäminen tai jatko-
opintomahdollisuuksien parantaminen.

”Anniskelupassista varmasti tulee olemaan hyötyä useissa työpaikoissa.”

*”Olisin halunnut mm. englannin kertausta, joka oli ensimmäisenä vuonna vielä vali-
koimassa.”*

*”Ehkä jokin ammattikorkeakoulujen pääsykokeisiin tai opiskeluun valmentava kurs-
si olisi voinut olla hyvä.”*

Opiskelijat olivat tyytyväisiä opintojen monipuolisuuteen. Vieraita kieliä kuitenkin
toivottiin lisää ja suurtalouskokeille enemmän valikoimaa. Kokin ammatti vaatii tä-

nä päivänä kuitenkin monipuolista osaamista, joten esimerkiksi businessetiketti tai kansainvälisyys voi olla suurtalouksokin ammatissa yhtä tärkeää osaamista kuin ruuanvalmistuskin.

”Mielestäni ei olisi mitään lisättävää...”

”On tarpeeksi valikoimista, en halua lisätä mitään.”

”Juuri kieliä saisi olla enemmän halukkaille, koska muuten niitä ammattikoulussa on aika vähän. Muut kurssit ovat kyllä monipuolisia ja on mistä valita.”

”Ehkä ihan sopiva määrä valittavia aineita.”

”Oli hyvä valikoima, mutta vähän on ehkä niukasti kokille valikoimia. Esim. olisi voinut olla vielä jotain lisäksi kuin nuo mitkä olen valinnut, ei ole oikein muuta kiinnostavaa valittavaa.”

”Nämä ovat juuri sopivia ja mielekkäitä.”

”Ihan sopivat valinnat.”

Tämän kehittämishankkeen tuloksena saatiin Kokemäenjokilaakson ammattiopiston matkailu-, ravitsemis-, ja talousosastolle vapaasti valittavien opintojen tarjotin. Näitä kehittämishankkeen tuloksena saatuja opintokokonaisuuksia tarjotaan ammattiopiston matkailu-, ravitsemis-, ja talousosastolla. Vapaasti valittavien opintojen suunnittelun pohjana käytettiin tekemällä oppimisen näkökulmaa ja avointa opiskeluympäristöä.

Vapaasti valittavien opintojen valinnan vaihtoehtona on lisäksi oppilaitoksen ulkopuolella tarjottavat opinnot, kuten esimerkiksi vieraat kielet, joita voi suorittaa sekä lukio että yhteisissä opinnoissa tai kansalaisopistossa. Tämän lisäksi opiskelija voi saada vapaasti valittavat opinnot suoritetuksi ohjatusta harrastuksestaan tai työkokemuksestaan, jotka tukevat koulutuksen yleisiä ja ammatillisia tavoitteita.

Palautteesta voidaan tehdä johtopäätös, että kokonaisuudessaan valikoima oli onnistunut. Kritiikkiä aiheutti, että valinta piti tehdä ryhmänä, eikä näin ollen yksilöllä ollut mahdollisuutta valita, ehkä juuri itselleen sopivia opintokokonaisuuksia.

Tämän kyselyn vastausten perusteella voidaan päätellä, että ryhmäohjaajan pitäisi ajoissa ohjata opiskelijaa vapaasti valittavien opintojen valinnassa ja kertoa niiden suorittamisen mahdollisuudesta enemmän. Opiskelijaa on hyvä muistuttaa ja ohjata koko opiskeluajan vapaasti valittavien opintojen suorittamiseen. Ohjauksen avulla opiskelija voi valita itselleen sopivia vapaasti valittavia opintoja, eikä valintaa tarvitse tehdä ryhmänä.

Jokaisen vapaasti valittavan opintokokonaisuuden kohdalla tekemällä oppimisen näkökulma ei toteutunut, koska esimerkiksi alkoholipassin suorittaminen vaatii pohjaksi teorian, jossa valmentaudutaan läpäisemään koe. Kokeessa opiskelija osoittaa hallitsevansa alkoholilainsäädännön, joka vaaditaan anniskelupaikassa työskenteleeseen.

7 POHDINTA

Kehittämishankkeeni oli mielenkiintoinen ja ammatillisesti kasvattava. Opin tuntemaan paremmin opettajakollegoita ja heidän osaamistaan. Kun aloitin hankkeen tekemisen, en osannut aavistaa työn määrää enkä aikaa joka siihen kuluisi. Työnantaja resursoi tähän vapaasti valittavien opintojen suunnittelemiseen 80 tuntia. Opettajakollegat pitivät hanketta ajankohtaisena ja tarpeellisena. Pidin itse tämän hankkeen tekemisestä. Erityisen mielenkiintoisena pidin tekemällä oppimista, josta olen paljon lukenut aikaisemminkin.

Tämän kehittämishankkeen lähtökohtana oli saada vapaasti valittavien opintojen tavoitteet, sisällöt ja arviointi opetussuunnitelman liitteeksi Kokemäenjokilaakson ammattiopiston matkailu-, ravitsemis-, ja talousosastolle. Suunnittelun pohjaksi haluttiin tekemällä oppiminen ja avoin opiskeluympäristö, jotka eivät kuitenkaan toteutuneet kaikissa opiskelijoiden valitsemissa opintokokonaisuuksissa. Opiskelijat kuitenkin ymmärsivät teorian merkityksen, esimerkiksi alkoholipassin suorittamisessa. Tavoitteena oli vapaasti valittavien opintojen suorittaminen pääasiassa erilaisilla projekteilla ja käytännön työssä. Vapaasti valittavien opintokokonaisuuksien toteuttamisessa ei kuitenkaan aina päästä ainoastaan tekemällä oppimiseen, vaan teoriaa on jossakin määrin oltava tukemassa käytännön työtä.

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli myös laatia uusia opintokokonaisuuksia matkailu-, ravitsemis-, ja talousosaston vapaasti valittavien opintojen tarjontaan. Tekeväni kyselyn vastausten perusteella vapaasti valittavien opintojen tarjonnassa oli keväällä tarpeeksi vaihtoehtoja. Kehittämistä vaatii kuitenkin valinnan mahdollisuuden laajentaminen. Suurelle opiskelijaryhmälle valinnan mahdollisuus on parempi kuin pienelle ryhmälle. Pienelle ryhmälle on kallista järjestää oppilaitoksessa vapaasti valittavia opintoja. Tämän vuoksi on mahdollista, jos opiskelijaryhmät pienentyvät, että opiskelijat ohjataan suorittamaan vapaasti valittavia opintoja oppilaitoksen ulkopuolelle. Toisaalta se on ollut toimiva käytäntö tähänkin asti.

Kehittämishankkeeni tekemisen aikana pohdin usein olisiko mahdollista laajentaa vapaasti valittavia opintoja tarjottavaksi koko oppilaitoksessa. Tätä voitaisiin kehittää tulevaisuudessa, että saataisiin osastojen välistä osaamista ja yhteistyötä jaetuksi koko oppilaitokseen. Se olisi edullista oppilaitokselle ja saataisiin opettajien käyttämättömät resurssit käyttöön. Opettajat voisivat käyttää omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan hyödyksi ja saataisiin opiskelijoille vielä monipuolisempi ja kattavampi tarjonta vapaasti valittavia opintoja oppilaitoksessa. Oppilaitoksen sisällä pitäisi hyödyntää paremmin osastojen väliset yhteiset osaamisalueet.

Tämän kehittämishankkeen aikana tuli myös ilmi, että tällainen opettajien osaamiseen perustuva suunnitelma pitää päivittää usein. Tulevana keväänä vapaasti valittava tarjotin on erilainen kuin viime keväänä toteutettu, koska osaamista oppilaitoksesta on lähtenyt pois. Toisaalta uusia opettajia on tullut oppilaitokseen ja uutta osaamista, joten päivittämällä vapaasti valittavien opintojen tarjotin, voidaan tarjontaan saada uusia opintokokonaisuuksia.

LÄHTEET

Kansanen P. & Uusikylä. K.1981. Opetuksen tavoitteisuus ja yhteissuunnittelu, Helsinki, Otapaino,

Uusikylä, K. & Atjonen, P.2000. Didaktiikan perusteet, Juva, WS Bookwell Oy

Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena, konstruktivistisen oppimiskäsitteiden perusteita, Tampere, Tammer-Paino Oy

Rauste-von Wright M. 1997. Opettaja tienhaarassa: konstruktivismia käytännössä, Juva, WSOY

Salakari H. 2007. Taitojen opetus, Saarijärvi, Saarijärven Offset

Kotila H. Mutanen A. & Volanen V. 2007. Tiedon taito, Helsinki, Edita Prima Oy

Kivinen O. & Ristelä P. 2001. Totuus, kieli ja käytäntö: pragmatistisia näkökulmia toimintaan ja osaamiseen, Vantaa, Tummavuoren kirjapaino Oy

<http://wwwedu.oulu.fi/okl/lo/kt2/wkonstr.htm> [viitattu 15.10.2008]

<http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/oppymp.htm> [viitattu 15.10.2008]

<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/matkailu.pdf> [viitattu 10.6.2008]

<http://www.satakola.fi/> [viitattu14.10.2008]

[http://www.ammattillinenkoulutus.com /](http://www.ammattillinenkoulutus.com/) [viitattu10.6.2008]

<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/matkailu.pdf> [viitattu 10.6.2008]

LIITE

Kysely vapaasti valittavista opinnoista:

1. Oliko vapaasti valittavien opintojenkokonaisuuksien määrä tarpeeksi monipuolinen?
 kyllä ei
2. Mitkä alla olevista opinnoista valitsit?
 anniskelupassi
 projektityö
 kokous- ja kongressipalvelut
 työn hakukurssi
 tarjoiluoppi ja teemat
 matkailuespanja
 luontoruokakurssi
 kulttuurimatkailu
 businessetiketti
 juhlaleivonta
 värit ruuanvalmistuksessa
 kuvankäsittely
 savityökurssi
3. Ovatko opinnot mielestäsi omaa ammattiasi tukevia?
 kyllä ei
4. Onko arviointi hyväksytty / hylätty mielestäsi riittävä?
 kyllä ei
5. Olisitko halunnut vapaasti valittaviin opintoihin vielä jotakin muita vaihtoehtoja, esimerkiksi vieraita kieliä enemmän?
 kyllä ei
6. Kerro mielipiteesi vapaasti valittavien opintojen valikoimasta. Tähän voit antaa risuja tai ruusuja valikoiman laatijalle.
